

ΒΕΡΓΙΝΑ – ΘΕΑΤΡΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο νότιο τμήμα της αρχαίας πόλης, 50 μ. βόρεια του βασιλικού ανακτόρου βρίσκεται το αρχαίο θέατρο (**Φωτ. 1**). Η θέση και η μορφή του θεάτρου ορίζονται από τους αναλημματικούς τοίχους των παρόδων και το λίθινο ρεϊθρο στην περιφέρεια της ορχήστρας. Το σχήμα του είναι σχεδόν πεταλόσχημο. Πρόκειται για ένα από τα παλαιότερα λίθινα θέατρα του ελληνικού χώρου. Χρονολογείται στο β' μισό του 4ου αι. π.Χ. και συνδέεται με τα γεγονότα της δολοφονίας του Φιλίππου Β' το 336 π.Χ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Τα πρώτα λείψανα του αρχαίου θεάτρου αποκαλύφθηκαν τον Αύγουστο του 1982. Η αποκάλυψη του θεάτρου ολοκληρώθηκε σχεδόν στις δύο ανασκαφικές περιόδους των ετών 1982 και 1983, οι οποίες διενεργήθηκαν υπό την διεύθυνση του καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικου. Την εποπτεία του τομέα είχε η κ. Στέλλα Δρούγου, Καθηγήτριας Κλασικής Αρχαιολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Οι εργασίες αυτές πραγματοποιήθηκαν υπό την αιγίδα της Αρχαιολογικής Εταιρείας. Έκτοτε η έρευνα του χώρου συνεχίζεται έως σήμερα από την κ. Στέλλα Δρούγου.

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Το θέατρο βρίσκεται πολύ κοντά στο βασιλικό ανάκτορο. Συγκεκριμένα η πρώτη σειρά ειδωλίων απέχει μόλις 60 μ. από το βόρειο τοίχο του ανακτόρου. Οι ανασκαφείς θεωρούν ότι τα δύο αυτά μνημεία αποτελούν ένα ενιαίο αρχιτεκτονικό σύνολο λόγω της γειννίας, αλλά και λόγω της ομοιότητας που εντοπίζεται στην επεξεργασία των λίθινων μερών. Σύμφωνα μάλιστα με την κ. Στέλλα Δρούγου, Καθηγήτρια Αρχαιολογίας ΑΠΘ το θέατρο αποτελεί το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στο ανάκτορο και στην αρχαία αγορά.

Το θέατρο βρίσκεται σε μια εξαιρετικά χαμηλή έως και ανύπαρκτη πλαγιά, ιδιαίτερα στα δυτικά και για το λόγο αυτό οι ανασκαφείς θεώρησαν βέβαιο ότι το κοίλο σχηματιζόταν σε μεγάλο μέρος από ξύλινα ικριώματα. Έτσι γίνεται κατανοητό για ποιο λόγο σώζεται ακέραια η πρώτη σειρά των λίθινων ειδωλίων σε όλη της την έκταση και το ρεϊθρο στην περιφέρεια για την απομάκρυνση των υδάτων (**Φωτ. 2–3**). Το θέατρο ανοίγεται προς το βορρά, έτσι ώστε οι θεατές, που κάθονταν στο κοίλο είχαν μπροστά τους ανοικτή την απέραντη θέα του μακεδονικού κάμπου προς όλες τις κατευθύνσεις. Οι πάροδοι του θεάτρου βρίσκονταν η μία ανατολικά και η άλλη δυτικά. Ο καθηγητής Μανόλης Ανδρόνικος με βάση το παραπάνω πίστευε ότι υπήρξαν δύο δρόμοι ένας στα ανατολικά και ένας στα δυτικά, οι οποίοι οδηγούσαν αντίστοιχα προς το ανάκτορο (ο ανατολικός) και προς την περιοχή των αναθηματικών μνημείων έξω από το ναό της Εύκλειας.

Η ορχήστρα με διάμετρο 28.44 μ. δεν έχει κανένα ιδιαίτερο δάπεδο (**Φωτ. 6**). Αποκαλύφθηκε ο λίθος όπου εδραζόταν η θυμέλη (**Φωτ. 5**). Ο λίθος αυτός έχει ανώμαλη επιφάνεια στις δύο πλάγιες πλευρές για το λόγο αυτό επιχρίστηκε, ώστε να καλυφθούν οι ανωμαλίες. Η χρήση αυτού του συγκεκριμένου λίθου μαρτυρεί την ιδιαιτερότητά του, καθώς είτε βρισκόταν εκεί σε ένα παλαιότερο θέατρο είτε ανήκε σε κάποιο ιερό Διονύσου και έτσι καθαγιαζόταν και η θυμέλη του νέου θεάτρου.

Το κοίλο χωρίζεται με στενούς λιθόστρωτους διαδρόμους σε εννέα κερκίδες – σχηματισμένες στο φυσικό έδαφος – μάλιστα η πέμπτη κερκίδα βρίσκεται στο μέσο (**Φωτ. 7**). Το πλάτος των διαδρόμων είναι 0.70μ. Τα εδώλια της πρώτης σειράς είναι

κατασκευασμένα από παραλληλεπίπεδους πωρόλιθους, που καμπυλώνουν τις μακρές πλευρές τους για να παρακολουθήσουν τον κύκλο της ορχήστρας. Πίσω από την επιφάνεια που κάθονται οι θεατές (πλάτους 0.33μ.), οι λίθοι σχηματίζουν μια ζώνη πλάτους 0.35μ., που το επίπεδό της είναι χαμηλότερο 3 εκ. από το έδρανο. Η ζώνη αυτή αποτελεί το διάδρομο αφενός για την κίνηση των θεατών και αφετέρου για να πατούν οι θεατές που κάθονται.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι δεν υπήρχαν θρόνοι ή άλλες ξεχωριστές θέσεις. Η εξήγηση που δόθηκε από τον Μανόλη Ανδρόνικο είναι ότι για τον βασιλέα και τους ακολούθους του θα τοποθετούνταν ξύλινοι θρόνοι, όταν αποφάσιζε να πάει στο θέατρο. Πιθανό είναι και το ενδεχόμενο οι βασιλείς να παρακολουθούσαν την παράσταση από τη βόρεια βεράντα του ανακτόρου με μεγαλύτερη άνεση και ασφάλεια, καθώς η απόσταση δεν ήταν εξαιρετικά μεγάλη.

Μπροστά από τη σειρά των εδωλίων υπάρχει σε όλη την περιφέρεια της ορχήστρας πλατύ και βαθύ ρείθρο (**Φωτ. 4**) για την απορροή των νερών της βροχής, το οποίο ορίζει την περιφέρεια της ορχήστρας· το ρείθρο, όπως και τα εδώλια είναι κατασκευασμένο από πωρόλιθο. Στο ανατολικό του πέρας είναι κλειστό, ώστε το νερό κυλούσε στο δυτικό πέρας, όπου έβρισκε διέξοδο από τη δυτική πάροδο, όπου η κλίση του εδάφους διευκόλυνε τη ροή του έξω από το θέατρο. Για καλή λειτουργία του ρείθρου υπάρχει υψομετρική διαφορά 0.32 μ. ανάμεσα στο δυτικό και ανατολικό πέρας.

Οι πάροδοι έχουν μήκος περίπου 15 μ. και ακολουθούν την διαμόρφωση του εδάφους. Ειδικότερα η διαφορά στη μορφή του τοπίου ανάμεσα στο δυτικό και ανατολικό μέρος του κοίλου είναι πιθανότατα και η αιτία διαφορετικής θεμελίωσης των τοίχων των παρόδων. Ο αναλημματικός τοίχος της ανατολικής παρόδου, μήκους 14.82μ. σώζεται σε ύψος πάνω από 2μ., μάλιστα στην ανατολική του γωνία φθάνει έως τους τέσσερις δόμους (**Φωτ. 8**). Φαίνεται ότι θεμελιώθηκε στη φυσική κλιτύ του ανατολικού τμήματος βαθμιδωτά και συγκρατούσε στα νότια του το μαλακό χώμα του κοίλου. Στην ορατή βόρεια πλευρά οι λίθοι είναι λαξευμένοι με περιταΐνια. Ο τοίχος της δυτικής παρόδου, μήκους 13.85μ. σώζεται μόνο στο θεμέλιο του και έχει διαφορετική μορφή εξαιτίας των διαφορετικών φυσικών όρων. Το έδαφος είναι σχεδόν επίπεδο και ο τοίχος δεν έχει να στηρίζεται φυσικούς χωμάτινους όγκους, όπως ο αντίστοιχος της ανατολικής παρόδου. Αντίθετα, δίπλα και παράλληλα στη θεμελίωση σημειώνεται το κάτω μέρος ενός «γεμίσματος» από λίθους πλάτους 1 – 10μ. (**Φωτ. 9–10**).

Τα λείψανα της σκηνής είναι ελάχιστα: σώζεται η ΝΑ γωνία με τμήματα του ανατολικού τοίχου, μήκους 2,5μ και του νότιου, μήκους 12.40μ. σε ύψος ενός μόνον δόμου (**Φωτ. 11–12**), ενώ είναι άγνωστη η μορφή του βόρειου και του δυτικού τμήματος της σκηνής. Το στενό οικοδόμημα της σκηνής ήταν κτισμένο πολύ κοντά στους τοίχους των παρόδων. Από την ανασκαφή έχει αποκαλυφθεί η θεμελίωση των αναλημματικών τοίχων και της σκηνής που σχηματίζει Γ. Τέλος, στο εσωτερικό της σκηνής αποκαλύφθηκαν λείψανα τοίχων με αργολιθοδομή από νεότερο κτίσμα. Από την ανωδομή της σκηνής σώθηκαν ορισμένα πώρινα μέλη και κυρίως τμήματα ενός στενού γείσου, στο πίσω μέρος του οποίου σώζεται συμφυής υποδοχή για την στήριξη κεράμων.

Σύμφωνα με τις ανασκαφικές ενδείξεις το θέατρο εγκαταλείφθηκε περί τα μέσα του 2^{ου} αι. π.Χ., πιθανώς με την έλευση των Ρωμαίων, όπως αποδεικνύεται από τα κλειστά σύνολα κεραμικής και νομισμάτων (θραύσματα ελληνιστικών αγγείων με χάλκινα νομίσματα Πέλλης και Θεσσαλονίκης), που εντοπίστηκαν ανασκαφικά στη σκηνή και στο ρείθρο στην περιφέρεια της ορχήστρας (**Φωτ. 13**).

Πολύ σημαντικό είναι ένα ενεπίγραφο θραύσμα, που βρέθηκε στην περιοχή του θεάτρου των Αιγών. Πρόκειται για την δεύτερη επιγραφική μαρτυρία, που προέρχεται από τη Βεργίνα και το κείμενο της αποτελεί το πρώτο δημόσιο έγγραφο της αρχαίας πόλης. Σύμφωνα με την κ. Σαατσόγλου – Παλιαδέλη, καθηγήτρια κλασικής αρχαιολογίας του ΑΠΘ χρονολογείται είτε στα τέλη του 5^{ου} αι. π.Χ. ή στις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ. και θα μπορούσε να συνδεθεί είτε με τα τελευταία έτη της βασιλείας του Αρχελάου (413–399 π.Χ.), είτε με την πολυτάραχη βασιλεία του Αμύντα Γ' (393–370 π.Χ.).

ΣΥΝΟΨΗ

Το αρχαίο θέατρο βρίσκεται 50 μ. βόρεια του ανακτόρου, με το οποίο αποτελεί ενιαίο πολεοδομικό πρόγραμμα. Χρονολογείται στο β' μισό του 4ου αι. π.Χ. και συνδέεται με τα γεγονότα της δολοφονίας του Φιλίππου Β' το 336 π.Χ. Το σχήμα του είναι σχεδόν πεταλόσχημο. Πρόκειται για ένα από τα παλαιότερα λίθινα θέατρα του ελληνικού χώρου. Σύμφωνα με τις ανασκαφικές ενδείξεις η εγκατάλειψη του θεάτρου τοποθετείται στα μέσα του 2^{ου} αι. π.Χ., πιθανώς με την έλευση των Ρωμαίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενική

- Μ. Ανδρόνικος, *Βεργίνα. Οι βασιλικοί τάφοι και άλλες αρχαιότητες* (Αθήνα 1984).
- S. Drougou, *Das antike Theater von Vergina*, *AM* 112 (1997), 281 – 305, πίν. 37 – 41.
- Σ. Δρούγου, Το αρχαίο θέατρο της Βεργίνας και ο περιβάλλον χώρος του, *ΑΕΜΘ* 3, 1989, 13 – 23.
- Μ. Ανδρόνικος – Στ. Δρούγου – Χρ. Σαατσόγλου – Παλιαδέλη – Π. Φάκλαρης, Ανασκαφή Βεργίνας, *Εγνατία* 1, 1989, 343–357, πίν. 483–493.
- Σ. Δρούγου, *Το αρχαίο θέατρο της Βεργίνας. Συμβολή στην Ιστορία του θεάτρου στην αρχαία Μακεδονία* (Θεσσαλονίκη 1999¹: 2006²).
- Χρ. Σαατσόγλου – Παλιαδέλη, Βεργίνα 2000 – 2002 : Ανασκαφή στο Ιερό της Εύκλειας, *ΑΕΜΘ* 16, 2002, 482 – 483.
- Σ. Δρούγου, Βεργίνα 2000: το αρχαίο θέατρο, *ΑΕΜΘ* 14, 2000, 519 – 526.
- Στ. Δρούγου, Βεργίνα 2001 – Minimalia, *ΑΕΜΘ* 15, 2001, 549–557.
- Στ. Δρούγου, Βεργίνα 2000. Εργασίες στο αρχαίο θέατρο, *Εγνατία* 6, 2001 – 2002, 277–279.
- Σ. Δρούγου, Βεργίνα 2005. Νέο φως στην παλιά ανασκαφική έρευνα, *ΑΕΜΘ* 19, 2005, 475 – 481.
- Χρ. Σαατσόγλου – Παλιαδέλη, Ενεπίγραφο απότμημα από την περιοχή του θεάτρου των Αιγών, σε: *ΚΕΡΜΑΤΙΑ ΦΙΛΙΑΣ. Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Τουράτσογλου*, Αθήνα 2009, 13–21.
- Σ. Δρούγου, Βεργίνα: το αρχαίο θέατρο, σε: *Αρχαία Θέατρα της Μακεδονίας* (Αθήνα 2012), 45 – 56.

Έρευνες Αρχαιολογικής Εταιρείας

Μ. Ανδρόνικος, Ανασκαφές στη Βεργίνα, *ΠΑΕ* 138, 1982 (1984), 52–56, πίν. 36–39.
Μ. Ανδρόνικος, Ανασκαφή Βεργίνας 1982 – 1983, *ΠΑΕ* 1983 Α, 42 – 54, παρεν. Πίν. Β' και πίν. 57 – 69.

Μ. Ανδρόνικος, Ανασκαφή Βεργίνας, *ΠΑΕ* 1984 Α, 66–70, πίν. 75–76.
Μ. Ανδρόνικου – Στ. Δρούγου – Χρ. Σαατσόγλου–Παλιαδέλη – Παν. Φάκλαρη –Άγγ. Κοταρίδου – Μπ. Τσιγαρίδα, Ανασκαφή Βεργίνας, *ΠΑΕ* 142 1987 (1991), 126–148.
Μ. Ανδρόνικος – Στ. Δρούγου – Παν. Φάκλαρης – Χρ. Σαατσόγλου-Παλιαδέλη – Άγγ. Κοτταρίδη – Μπ. Τσιγαρίδα, Ανασκαφή Βεργίνας, *ΠΑΕ* 144, 1989 (1992), 185–198, πίν. 126–136.

Έργον 1982, 17–20.

Έργον 1983, 28–32.

Έργον 1984, 28 – 33. Δεν έχει φωτογραφίες για το εν λόγω θέμα

Έργον 1987, 50

Έργον 1989, 67 – 73.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Φωτ. 1: Παρένθετος πίνακας Β' (*ΠΑΕ* 1983Α)

Φωτ. 2: Βεργίνα. Θέατρο Ανατολικό Τμήμα (*Έργον* 1982, 19, εικ. 27, 28 & *ΠΑΕ* 1982, 39α)

Φωτ. 3: Βεργίνα. Θέατρο Δυτικό Τμήμα (*Έργον* 1983, 29, εικ. 29 & *ΠΑΕ* 1982, 39β).

Φωτ. 4: Το ρεϊθρο της ορχήστρας (*ΠΑΕ* 1983Α, πίν. 61β)

Φωτ. 5: Η θυμέλη του θεάτρου (*ΠΑΕ* 1983Α, πίν. 61α)

Φωτ. 6: Η περιφέρεια της ορχήστρας. Τμήμα της πρώτης σειράς ειδωλίων από Δ. (*ΠΑΕ* 1983Α, πίν. 62α & *Έργον* 1983, εικ. 29)

Φωτ. 7: Ο διάδρομος 7 του κοίλου από Β (*ΠΑΕ* 1983Α, πίν. 62β)

Φωτ. 8: Η ανατολική πάροδος από Δ και η σκηνή (*ΠΑΕ* 1983Α, πίν. 63α)

Φωτ. 9: Ο τοίχος της δυτικής παρόδου και το εσωτερικό «γέμισμα» από Α (*ΠΑΕ* 1983Α, πίν. 63β)

Φωτ. 10: Τοίχος δυτικά του θεάτρου (*ΠΑΕ* 1989, πίν. 126α-β)

Φωτ. 11: Η σκηνή ΝΑ γωνία (*ΠΑΕ* 1983Α, πίν. 64α)

Φωτ. 12: Βεργίνα. Αρχαίο θέατρο, σκηνή απο τα ανατολικά (*ΠΑΕ* 1987, πίν. 95α)

Φωτ. 13: Τα θραύσματα του αμφορέα μέσα στο ρεϊθρο (*ΠΑΕ* 1983Α, πίν. 64β)

Ευαγγελία Γεωργίου